

Investigating and Identifying the Dimensions and Components of Human Connection with Environmental Damage

ARTICLE INFO

Article Type

Research Article

Authors

Yazdan Azami¹
Khalil Mirzaei^{2*}
Bagher Sarukhani³
Bahman Bayangani⁴

How to cite this article

Yazdan Azami, Khalil Mirzaei, Bagher Sarukhani, Bahman Bayangani, Investigating and Identifying the Dimensions and Components of Human Connection with Environmental Damage, *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2022;6(1):371-388.

1. PhD student, Department of Sociology of Social Issues of Iran, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Faculty member, Department of Sociology, Rodhan Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (corresponding author).
3. Faculty Member, Science and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
4. Assistant Professor, Educational Department of Social and Political Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: Mirzaeikhalilr@yahoo.com

Article History

Received: 2022/02/05

Accepted: 2021/05/21

ePublished: 2022/06/21

ABSTRACT

Purpose: The present article investigates and identifies the dimensions and components of human connection with environmental damage among environmental activists.

Materials and Methods: The method used was Strauss and Corbin's (contextual) data theory model. This research is a qualitative research that was conducted with theoretical sampling method and theoretical saturation technique. The research sample was 42 environmental activists from Baneh and Marivan cities, who were selected using a non-random sampling technique. Research data has been collected through semi-structured interviews.

Findings: The obtained results show that the totality of causal conditions (social and cultural factors (education, feeling insecure about pollution, nationalist identity), economic factors (income, fear of job future), political factors (environment as political identity) acceptability/unacceptability of the political system) and background conditions (environmental activity as a religious and health matter, the harmfulness of environmental pollution for the body, the realization of health in nature, the destruction of the environment causing pollution of food and the environment as an economy) and intervening factors (Environmental biology as belonging to language, ethnic and urban identity) has made environment as a social issue.

Conclusion: environmental activists use environmental problems as strategies of resistance, criticism of the government's systemic and institutional decisions, freedom from the domination of power, a kind of help to development-based programs and policies. In the end, the problematic consequences of the environment cause attention to economic inequalities, problematization of income reduction, raising awareness, becoming one-sided (excessive importance to the environment) and creating a space for criticism.

Keywords: Social Constructionism, Environmental Damage, Foundation Data Theory

بررسی و شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ارتباط انسان با

آسیب‌های زیست محیطی

نابرابری‌های اقتصادی، مسأله کردن کاهش درآمد‌ها، آگاهی بخشی، تک‌ساحتی شدن (اهمیت بیش از حد به محیط زیست) ایجاد فضای نقد می‌شود.

کلمات کلیدی: برساخت‌گرایی اجتماعی، آسیب‌های زیست محیطی، نظریه داده بنیاد

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۳۱

*نویسنده مسئول: Mirzaeikhalilr@yahoo.com

مقدمه

نگاهی گذرا به وضعیت زیست محیط جهان نشان دهنده این واقعیت است که در چند دهه اخیر در نتیجه فعالیت‌های بشر، کره زمین دچار صدمه‌های جبران‌ناپذیری شده است. جوامع، همواره زیست محیط را تغییر داده‌اند. از ۱۹۵۰ ابعاد تأثیر زیست محیطی منفی فعالیت‌های بشری، بیشتر و شدیدتر شده است، به ویژه استفاده بیش از حد از سوخت‌های فسیلی، تخریب جنگل‌های استوایی، انتشار میلیون تن گاز گلخانه‌ای در هوا، آلودگی آب با کودهای شیمیایی، آفت‌کش‌ها، فضولات حیوانات، انتشار مواد سمی، و نابودی گستره خاک زراعی (۱). در واقع در عمل ما انسان‌ها زیست محیط را چنان دگرگون کرده‌ایم که ظرفیتش برای حفظ حیات، تضعیف شده و در سطح جهانی، ملی و محلی در معرض تهدیدهای جدی قرار دارد. بطور کلی، مشکلات و بحران‌های زیست محیط از جمله چالش‌های قرن بیست و یکم می‌باشد که در نتیجه دستاوردهای فنی و علمی انسان برای بقا و تسلط بر طبیعت به وجود آمده است (۲). در جدیدترین گزارش‌ها، موسسه اقتصاد و صلح بر رشد جمعیت، تنش آب، عدم امنیت غذایی، خشکسالی، سیل، طوفان‌ها، افزایش دما و سطح دریا متمرکز شده است (به نقل از همشهری آنلاین). ایران نیز در سطح جهانی از لحاظ آسیب‌های زیست محیطی مستثنی نیست و حتی از میانگین جهانی دارای آسیب بیشتری است. آمارهای شاخص پایداری زیست محیط (ESI) و شاخص عملکرد زیست محیط (EPI) که توسط دانشگاه ییل و دانشگاه کلمبیا و با همکاری مجمع جهانی اقتصاد منتشر می‌شود، نشان می‌دهد که ایران از لحاظ شاخص پایداری زیست محیط رتبه ۷۰ و از لحاظ شاخص عملکرد زیست محیط در رتبه ۱۱۴ در بین ۱۸۱ کشور جهان است (۳). بدین دلیل عملکردهای محافظت از زیست محیط و تفاوت کشورهای مختلف در این خصوص بیانگر مداخله انسان است که تنها از طریق تغییر تلقی‌ها و رفتارهای انسان می‌توان در این راستا حرکت کرد. برای بازسازی رفتار انسان ضروری است که نگرش او متحول گردد، زیرا رفتارهای هماهنگ با زیست محیط مستقیماً ریشه در تفکر آدمیان دارد و نگرش افراد به زیست محیط از جمله متغیرهای مهم در خصوص پیش‌بینی رفتار محیطی است (۴). بر همین اساس، مشکلات و مسائل زیست‌محیطی، موجب توجه و حساسیت اندیشمندان و محققان رشته‌های مختلف از جمله جامعه‌شناسان به این موضوعات گردیده است، زیرا مسائل زیست‌محیطی دیگر صرفاً فنی و تکنولوژیک

یزدان اعظمی^۱

دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

خلیل میرزایی^{۲*}

عضو هیئت علمی، گروه جامعه‌شناسی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

باقر ساروخانی^۳

عضو هیئت علمی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

بهمن باینگانی^۴

استادیار، گروه آموزشی علوم اجتماعی و سیاسی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران.

چکیده

هدف: مقاله حاضر به بررسی و شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های ارتباط انسان با آسیب‌های زیست‌محیطی در بین فعالان محیط‌زیست پرداخته است.

مواد و روش‌ها: روش مورد استفاده الگوی نظریه داده بنیاد (زمینه‌ای) اشتراوس و کوربین بوده است. این تحقیق از نوع تحقیقات کیفی بوده که با روش نمونه‌گیری نظری و تکنیک اشباع نظری انجام شده است. نمونه تحقیق ۴۲ نفر از فعالان محیط زیست شهرستان‌های بانه و مریوان بوده‌اند که با استفاده از تکنیک نمونه‌گیری غیر تصادفی هدفمند انتخاب شده‌اند. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه نیمه ساختارمند جمع‌آوری شده است.

یافته‌ها: نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که مجموع شرایط علی {عوامل اجتماعی و فرهنگی (تحصیلات، احساس ناامنی برای آلودگی، هویت ناسیونالیستی)، عوامل اقتصادی (درآمد، ترس از آینده شغلی) عوامل سیاسی (محیط زیست به عنوان هویت سیاسی (مقبولیت/عدم مقبولیت نظام سیاسی) } و شرایط زمینه‌ای (فعالیت زیست‌محیطی به مثابه امری مذهبی، بهداشتی، مضر بودن آلودگی زیست‌محیطی برای بدن، تحقق سلامت در طبیعت، تخریب محیط زیست باعث آلودگی مواد غذایی و زیست محیط به مثابه اقتصاد) و عوامل مداخله‌گر (زیست محیط به عنوان متعلق زبانی، قومی و هویت شهری) باعث گردیده تا محیط زیست به عنوان یک مسئله اجتماعی برساخته شود.

نتیجه‌گیری: کنشگران حوزه محیط‌زیست مسئله‌مندی محیط‌زیست را به عنوان استراتژی‌های مقاومت، انتقاد به تصمیم‌گیری‌های سیستمی و نهادی دولت، رهایی از سلطه قدرت، نوعی کمک به برنامه‌ها و سیاست‌های مبتنی بر توسعه بکار می‌برند. در پایان پیامدهای مسأله‌مندی محیط‌زیست سبب توجه به

برخی دیگر از سازمان های مردم نهاد زیست محیطی در جهان قابل مقایسه نیست. در این میان براساس آخرین آمار و اطلاعات دسترس در استان کردستان تعداد ۳۶ سازمان مردم نهاد در حوزه زیست محیط با مشخصات ذیل ثبت شده است. که خود دال بر اهمیت داشتن زیست محیط در نزد ساکنان این استان دارد. از آنجا که امر حفاظت از زیست محیط دارای جنبه های عمومی و حاکمیتی است، نقش نهادها و سازمان های اجرایی نیز در این زمینه قابل توجه است. در ایران ابتدا مسئله زیست محیط محدود به یک اداره ی مختصر و کوچک شکاربانی می شد. با تصویب قوانین و مقررات زیست محیطی متعدد در حال حاضر ادارات دیگر هرکدام به نوعی درگیر با مسائل زیست محیط و فعالیت می کنند. به طوریکه دولتی شدن حفاظت به گونه ای است که کمتر وزارتخانه یا سازمان دولتی را می توانیم یاد نماییم که تعهدات و تکالیفی در این زمینه نداشته باشند. در حقیقت این ادارات و نهادهای دولتی می توانند علاوه بر نقش خویش در حفاظت از زیست محیط در بر ساخت کردن مسائل ومشکلات زیست محیطی تاثیر بسزایی داشته باشند. بدین ترتیب با افزایش بحرانها و مشکلات زیست محیطی و دامنه تکرار این مخاطرات در جامعه، شرایطی آسیب زا از آن در ذهن مردم ترسیم می شود و به مرور این قضیه به موضوعی محوری برای حوزه عمومی و گفتمان های اجتماعی بدل می شود و در همین راستا نباید نقش سازمان های مردم نهادها را نادیده گرفت. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش این است که چگونه و طی چه فرایندی زیست محیط در مناطق استان کردستان (با تاکید بر بانه و مریوان) به یک مسأله اجتماعی - فرهنگی تبدیل شده است؟

ادبیات تحقیق

زیست محیط

بر اساس تعریفی از سازمان یونسکو، زیست محیط همه چیز یا تقریباً همه چیز را در بر میگیرد؛ انسان، طبیعت و روابط بین این دو را شامل می شود. در کلیه فعالیتهای بشر تأثیر دارد و ضمناً از آنها متأثر نیز می گردد(ب) (۷). همچنین می توان زیست محیط را شامل هر آنچه فرآیند زیستن را احاطه کرده، در خود فرو گرفته و با آن در کنش متقابل قرار دارد، دانست(۷). یا به عبارت دیگر استفاده بهینه و مناسب از محیط زیست به نحوی که بتواند کیفیت خود را از نظر زندگی انسان حفظ کند(۸). به طور کلی می توان گفت زیست محیط به همه محیط هایی که در آن ها زندگی جریان دارد گفته می شود. مجموعه ای از عوامل فیزیکی خارجی و موجودات زنده که با هم در کنش هستند زیست محیط را تشکیل می دهند و بر رشد و نمو و رفتار موجودات تأثیر می گذارند(۹). محیط زیست را در سه بخش کلی شامل محیط طبیعی، محیط اجتماعی- اقتصادی و محیط انسان ساخت میتوان تقسیم نمود.

محسوب نمی شوند بلکه در زمره مسائل اجتماعی نیز به شمار می آیند. در واقع مشکلات و مسائل زیست محیطی در صورتی یک مشکل اجتماعی محسوب می شود که جامعه و گروه های اجتماعی آن را به عنوان یک مشکل اجتماعی به رسمیت بشناسند. صاحب نظران جامعه شناسی زیست محیط به ویژه طرفداران رویکرد برساخت گرایی معتقدند که مسائل زیست محیطی به خودی خود، ایجاد نمی شوند. آنچه که ما شاهد آن هستیم وضعیت های نامطلوب زیست محیطی است که همواره و در طول تاریخ بشر وجود داشته است. مثلاً مسئله تخریب لایه اوزن مسئله ای است که از آغاز انقلاب صنعتی وجود داشته است، اما تنها پس از فراهم شدن بسترهای اجتماعی، به عنوان یک مسئله مطرح شده است. آلودگی هوای تهران از دیرباز آزاردهنده بوده است، اما تنها در یکی دو دهه اخیر تبدیل به یک مسئله همگانی شده و توجه افکار عمومی را به خود جلب کرده است. به نظر طرفداران این رویکرد، در همه این موارد ما شاهد این هستیم که طی تعاملات اجتماعی و در یک بستر کاملاً اجتماعی، یک وضعیت نامطلوب زیست محیطی توانسته است خود را به یک مسأله زیست محیطی تبدیل کند. بنابراین نظریه برساخت گرایی از جمله نظریه هایی است که بر نقش ذهن بشر در پذیرش مسائل اجتماعی به عنوان موقعیتی مشکل زا، گسترده و شایع تاکید دارد. ایده اصلی این نظریه تاکید بر وابستگی اجتماعی بر رفتارهای ممکن (در مقابل ضروری) اجتماعی انسانهاست (۵). به این معنی که بسیاری از مفاهیم چون باران اسیدی، گرمایش زمین، گودال های اسیدی، بحران انرژی، نازک شدن لایه اوزون، بالا آمدن سطح آب دریاها و ... به خودی خود، معنی دار نیستند، مگر این که درکی از این مفاهیم و اهمیت آن به وجود آید. حال سوال این است که چه عواملی باعث می شود تا یک مسأله زیست محیطی بتواند افکار عمومی را به خود جلب کند و مردم برای حل آن مشکل دست به اقدام عملی بزنند یا به عبارت دیگر، چه عواملی بر مردمی ساختن مسائل زیست محیطی تاثیرگذار است؟ هانینگ نظریه پرداز معروف جامعه شناسی زیست محیط در پاسخ به این سوال معتقد است که برای بر ساخته شدن یک مسئله زیست محیطی، شش عامل اصلی و مهم از جمله اقتدار و اعتبار علمی داده، مروجان علمی، توجه رسانه ها، برجسته سازی مسئله به شکل نمادین و بصری، مشوق های اقتصادی و نهاد های مردمی نقش دارند(۶). بدین ترتیب، آخرین عاملی که در مدل هانینگ در بر ساخت اجتماعی موفق ایفای نقش مهمی نماید، عامل نهادهای مردمی است. به یک معنا انجمن- های مردم نهاد یا داوطلبانه یک نشانه از بر ساخت مسائل زیست محیطی؛ و از مهمترین عوامل بر ساخت مسائل زیست محیطی است. اگر بخواهیم در رابطه با این موضوع به شرایط ایران و علی الخصوص استان کردستان به عنوان مطالعه موردی توجه کنیم، متوجه می شویم که در سال ۱۳۹۶ تعداد ۸۹۱ سازمان مردم نهاد در زمینه زیست محیط در ایران فعالیت می کنند این رقم در مقایسه با

شکل شماره (۱): بخشهای محیط زیست. منبع (۱۰، ۱۱، ۱۲)

حفاظت محیط زیست

حفاظت محیط زیست به هرگونه عملیاتی که برای نگهداری زیست محیط یا جلوگیری از تخریب آن صورت می‌گیرد، گفته می‌شود (۱۳). حفاظت از زیست محیط، مجموعه‌ی کنش‌های افراد جامعه نسبت به محیط زیست است که در یک طیف وسیع از احساسات، تمایلات و آمادگی‌های خاص برای رفتار نسبت به محیط زیست را شامل می‌شود (۱۴). حفاظت از زیست محیط، عبارتست از تلاشی که به منظور حفظ سلامتی محیط و انسان‌ها، در سطوح شخصی، سازمانی یا دولتی، از محیط طبیعی محافظت می‌کند. با توجه به رشد جمعیت و تکنولوژی، محیط بیوفیزیکی گاهی اوقات نادیده گرفته می‌شود. این موضوع باید به رسمیت شناخته شود و دولت‌ها باید محدودیت‌هایی علیه فعالیت‌های تخریب زیست محیط ایجاد کنند (۱۵). از سال ۱۹۶۰، جنبش‌های فعال زیست محیطی ایجاد شده‌اند که از مسایل مختلفی در این زمینه اطلاع دارند. هیچ توافقی در مورد میزان اثر فعالیت‌های انسانی بر روی زیست محیط وجود ندارد و اقدامات حفاظتی گاهی مورد انتقاد قرار می‌گیرند. موسسات علمی اکنون دوره‌های آموزشی را پیشنهاد می‌دهند، مثل مطالعات زیست محیطی، مدیریت زیست محیط و مهندسی زیست محیط، که تاریخچه و روش‌های حفاظت از زیست محیط را آموزش می‌دهند. حفاظت از زیست محیط احتیاج به توجه، به فعالیت‌های مختلف انسانی دارد. تولید زباله، آلودگی هوا و از بین رفتن تنوع زیستی (ناشی از معرفی گونه‌های مهاجم و گونه‌های در حال انقراض) بعضی از موارد مرتبط با حفاظت محیط زیست هستند (۱۶). حفاظت از زیست محیط تحت تاثیر سه فاکتور در هم آمیخته است: قوانین زیست محیطی، اخلاق و آموزش و پرورش. هر کدام از این سه فاکتور، هم در سطح تصمیمات بین‌المللی و هم در سطح ارزش‌های رفتاری و شخصی، بر زیست محیط تاثیر می‌گذارند. برای اینکه حفاظت از زیست محیط به واقعیت تبدیل شود، مهم است که جوامع، در این زمینه‌ها پیشرفت کرده و

تصمیمات زیست محیطی را اتخاذ کنند (۸). رویکردهای مختلفی پیرامون مسئله تخریب زیست محیط وجود دارد. دیدگاه مارکسیستی آن را طبقاتی تحلیل می‌کند و نگرانی مربوط به زیست محیط را ناشی از استثمار زیست محیط توسط طبقه مرفه جامعه می‌پندارد (۷). هابرماس مسائل زیست محیطی را ناشی از سلطه عقلا نیت ابزاری می‌داند. رویکرد طبیعت‌گرایی (مثلاً آگوست کنت) معتقد است انسان‌ها از این جهت که بر مبنای پژوهش علمی به شناخت درست از تخریب محیط زیست دست می‌یابند لذا مطابق با یافته‌های علمی رفتار می‌کنند. اما در نگاه آنان آنچه باعث ایجاد مسائل زیست محیطی شده است تخریب محیط زیست است که مبتنی بر ناآگاهی و غفلت انسان است و با پیشرفت تکنولوژی و پیشرفت علوم انسانی آثار این تخریب کم خواهد شد. در این میان رویکرد برساخت‌گرایی، مسأله تخریب زیست محیط وابسته را به ذهنیت و عملکرد کنشگران (فرهنگی و اجتماعی) است. مسأله‌مندی زیست محیطی می‌تواند بر اساس میان ذهنیت‌ها شکل گیرند. در این دیدگاه واقعیت از طریق فعالیت انسان برساخته می‌شود و از این رو اعضای یک جامعه با همدیگر واقعیت‌ها و در نتیجه ویژگی‌های جهان را می‌سازند. پس، واقعیت را نمی‌توان کشف کرد، چون آن امری از پیش موجود نیست. کنشگران معنی را از طریق کنش متقابل با همدیگر و با محیطی که در آن زندگی می‌کنند می‌سازند و معنی امری صرف نیست که از پیش در ذهن وجود داشته یا شکل گرفته باشد. بنابراین، برساخت‌گرایان اجتماعی، اگرچه اعتبار دغدغه‌های مربوط به آلودگی، کمبود انرژی، و تکنولوژی‌های جدید، را انکار نمی‌کنند، اما اصرار دارند که وظیفه‌ی اصلی جامعه‌شناسان زیست محیط این نیست که این مشکلات را ثابت کنند، بلکه این است که نشان دهند این مشکلات حاصل فرایندهای پویای اجتماعی مانند تعریف، مذاکره و مشروع سازی هستند. این مطالعه رویکرد برساخت‌گرایی را به عنوان کار نظری خود انتخاب می‌کند زیرا اولاً موضوع پژوهش برساخت اجتماعی -

فرهنگی مسائل زیست محیطی است که چنانچه از عنوان آن مشهود است بایستی مبتنی بر رویکرد بر ساخت‌گرایی اجتماعی صورت گیرد. ثانیاً بر اساس آمارها و اطلاعات موجود در جامعه مورد مطالعه در که طرح مسأله پژوهش حاضر ذکر شد محیط زیست به عنوان یک مسأله جدی در جامعه مورد مطالعه تلقی می‌شود، که با توجه به میزان تخریب، آلودگی و ... در مقایسه با سایر مناطق از لحاظ این تخریب و آسیب‌ها کمتر باشد ولی مسأله‌مندی آن جدی‌تر است که به نوعی تأیید نظریه بر ساخت‌گرایی است زیرا بر ساخت‌گرایی اجتماعی نیروهای قابل توجه طبیعت را انکار نمی‌کند. بلکه می‌گوید که میزان و روال این تأثیر بستگی به بر ساخت انسان دارد. به علاوه، بر ساخت گرایان می‌گویند که رتبه بندی دعاوی مشکلات زیست محیطی توسط عاملین اجتماعی، همیشه با ضرورت های واقعی تطابق ندارد. بلکه نشان دهنده ی ماهیت سیاسی تنظیم دستورالعمل هاست. مشخصاً افکار، نظریه ها و مفاهیم موجود در جامعه و از همه مهمتر معادلات سیاسی می‌توانند نحوه ی درک شدن، تمجید شدن و مورد تفکر قرار گرفتن زیست محیط طبیعی را شکل دهند.

برساخت‌گرایان اجتماعی، منکر اعتبار و وجود دغدغه‌های مربوط به آلودگی، کمبود انرژی و تکنولوژی‌های جدید نیستند اما تأکید دارند که وظیفه اصلی جامعه شناسان زیست محیط این نیست که این مشکلات را ثابت کنند، بلکه این است که نشان دهند این مشکلات حاصل فرآیندهای پویای اجتماعی مانند تعریف، مذاکره و مشروع‌سازی پدیده های مختلف هستند.

یکی از مهمترین نظریه پردازان این رویکرد هانیگن است که معتقد است برای بر ساخته شدن یک مسئله زیست محیطی لازم است یک یا چند مروج علمی بتوانند مسئله زیست محیطی را به یک مسئله اجتماعی تبدیل کنند. این مروجان باید بتوانند بخشی پیچیده از یک مسئله را به ادعای حامی زیست محیط تبدیل کنند. در برخی از موارد، ممکن است خود مروجان به عنوان محقق استخدام شوند و در موارد دیگر، ممکن است آنها به عنوان نویسندگان فعال باشند. پیش زمینه این مروجان هر چه که باشد به نظر می‌رسد نقش کارگزاران را ایفا می‌کنند که ادعاها را چارچوب بندی و تنظیم میکنند تا این که مورد توجه ویراستارها، روزنامه نگاران، رهبران سیاسی و سایر افرادی که بر افکار عمومی تأثیر گذارند، قرار بگیرد (۱۷) و از این طریق رسانه‌ها آن را گفتگویی می‌کنند که طی سال‌های اخیر شاهد مسأله‌مندی سوراخ شدن لایه اوزون، از بین رفتن تنوع زیستی، تخریب جنگل های مناطق حاره، گرم شدن جهانی توسط رسانه‌ها مصداق داشته است (۱۷).

پیشینه‌ی تجربی

با تفحص و بررسی پژوهش‌های داخلی و خارجی موجود، این نتیجه بر محقق هویدا گردید که با وجود اینکه پژوهش‌های زیادی پیرامون زیست محیط صورت گرفته است ولی پژوهشی سازمانیافته، منسجم و روش‌مند در خصوص فرایند بر ساخت اجتماعی و فرهنگی زیست محیط یافت نشده است.

یزدانی (۱۸) در پژوهشی مبتنی بر روش توصیفی-همبستگی با عنوان «شناسایی عوامل موثر بر رفتار زیست محیطی روستاییان و

گردشگران» انجام گرفت. بستر مطالعه تحقیق از دو بخش روستاییان (۱۵ روستای حاشیه دریاچه) و گردشگران ورودی به دریاچه زریوار شهرستان مریوان تشکیل شده بود که با استفاده فرمول کوکران حجم نمونه در روستاها ۲۵۰ نفر و برای گردشگران ۳۰۰ نفر مشخص شدند. ابزار تحقیق شامل دو پرسشنامه جدا و متشکل از چندین بخش بود که اعتبار آنها از طریق پانلی از اساتید و کارشناسان صاحب‌نظر در حوزه روستایی و محیط‌زیست روستایی مورد تأیید واقع شد. با انجام مطالعه مقدماتی ضریب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های ترکیبی مختلف گردشگران و روستاییان مورد مطالعه بزرگتر از ۷/۰ بود. نتایج نشان داد که اکثریت روستاییان (۸/۹۰ درصد) و گردشگران (۷/۹۷ درصد) نگرشی مساعد و مثبت نسبت به محیط‌زیست داشتند. همچنین مشخص شد که ۲/۸۵ درصد روستاییان و ۳/۹۷ درصد گردشگران از سطح دانش زیست محیطی بالایی برخوردار بودند. نتایج ضریب همبستگی نشان داد که رفتار زیست محیطی روستاییان با عوامل فردی، نگرش زیست محیطی، عوامل ذهنی و ادراکی، دانش زیست محیطی، نگرانی زیست محیطی، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی، مولفه‌های سرمایه اجتماعی و میزان رضایت از وضعیت زیست محیطی روستا و دریاچه رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد که متغیرهای کنترل رفتار ادراک‌شده، مشارکت اجتماعی، میزان رضایت از وضعیت زیست محیطی روستا و دریاچه، سن، مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و هنجار اخلاقی، ۵۲ درصد ($R^2=0.52$) از میزان واریانس رفتار زیست محیطی روستاییان را تبیین می‌کنند. رفتار زیست محیطی گردشگران نیز با متغیرهای میزان تحصیلات، قصد انجام رفتار، نگرش زیست محیطی، کنترل رفتار ادراک‌شده، دانش زیست محیطی، میزان نگرانی زیست محیطی، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی، میزان مشارکت اجتماعی، میزان رضایت و اعتماد اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری داشت و تحلیل رگرسیون مشخص کرد که متغیرهای قصد انجام رفتار، میزان نگرانی زیست محیطی، میزان مشارکت اجتماعی، دانش زیست محیطی و کنترل رفتار ادراک‌شده حدود ۵۰ درصد ($R^2=0.50$) از میزان واریانس رفتار زیست محیطی گردشگران را تبیین می‌کنند. نجفی خواه (۱۹)، پژوهشی را با عنوان، "برساخت اجتماعی - فرهنگی یک مسئله زیست محیطی با تأکید بر بحران زیست محیطی دریاچه ارومیه" انجام داده است. این پژوهش با استفاده از تکنیک مصاحبه اتنوگرافیک به سراغ گروه های ذینفع رفته است. محقق گروه های ذینفع مرتبط با دریاچه ارومیه را بر اساس ویژگی های اجتماعی و جایگاه فرهنگی اجتماعی شان به گروه های مختلفی تقسیم کرده و با اتخاذ رویکرد بر ساخت‌گرایی - فرهنگی به دنبال آن است که نشان دهد این گروه های ذینفع واقعیت اجتماعی - فرهنگی موجود و بحران دریاچه ارومیه را چگونه بر ساخت می‌کنند. کارشناسان و مدیران دولت ایران (شامل وزارت نیرو و جهاد کشاورزی)، کارشناسان و مدیران سازمان حفاظت محیط زیست، فعالان زیست محیطی، فعالان هویت طلب/ قوم‌گرا و مهم‌تر از همه شهروندان (مردم) مناطق اطراف دریاچه ارومیه در این پژوهش مورد نظر بودند. گروه های ذینفع با توجه به خرده فرهنگی که در آن زندگی می‌کنند، موقعیت اجتماعی، طرح‌واره های ذهنی و

دارای رابطه مثبت معناداری می باشند و متغیر های سن ، رشته تحصیلی و میزان درآمد رابطه معناداری ندارند . نتیجه رگرسیون چند گانه نشان داد که هشت مورد از متغیر های مستقل تحقیق شامل رعایت قوانین و مقررات ، شرکت در طرح های استقبال از بهار ، رعایت توصیه های مامورین شهرداری ، میزان تحصیلات ، بکارگیری تکنولوژی های مدرن در امور پسماند گیاهی ، مطالعه نشریات و بروشور های مربوط به پسماند گیاهی ، سرمایه گذاری مالی در حوزه پسماند گیاهی ، همکاری با تشکل های مربوط به پسماند گیاهی ۷۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته (مشارکت مردم در مدیریت پسماند گیاهی) را تبیین و پیش بینی می کنند.

اوندیر و کوسارین (۲۱) در پژوهشی با عنوان «تحلیل دانش، رفتار زیست محیطی و خودکارآمدی معلمان علوم» مبتنی بر روش کیفی- پدیدارشناسی نشان دادند که دانش و رفتار معلمان باعث بهبود روابط با زیست محیط می شود.

فینگ و همکاران (۲۲) در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر رفتارهای پایدار زیست محیطی» که در بین ۳۵ کشور و ۳۵۵۰ روستا انجام داده اند با استفاده از روش همبستگی (کمی) و مبتنی بر تکنیک پرسشنامه استاندارد و نرم افزار SPSS داده ها استخراج و تحلیل شدند و یافته ها بیانگر آن بوده اند که قصد یا نیت، هنجارهای ذهنی و مسئولیت پذیری با انجام رفتارها و مسئله مندی زیست محیط رابطه مثبت و معناداری دارد.

آیمران و همکارانش (۲۳) در تحقیقی به بررسی جهت گیری های زیست محیطی و رفتار زیست محیطی ذینفعان مناطق گردشگری حفاظت شده در پاکستان پرداختند. در این تحقیق با استفاده از پارادایم جدید زیست محیطی، جهت گیری زیست محیطی افراد تحت مطالعه سنجیده شد. نتایج نشان داد که اختلاف زیادی بین جهت گیری زیست محیطی (زیست بوم محور، نوع دوستانه و خودخواهانه) صاحب نفعان در قبال محیط زیست وجود دارد و در مجموع، پارادایم جدید زیست محیطی می تواند بخشی از رفتار زیست محیطی صاحب نفعان منطقه گردشگری را تبیین کند.

... واقعیت موجود را به اشکال متفاوتی بر ساخت کردند. هر کدام از این گروه ها راه حل های خودشان را برای احیا دریاچه ارومیه دارند و با توجه به موقعیت اجتماعی - فرهنگی شان پیامدهای بحران تشریح می کردند.

«سازه های مؤثر بر مشارکت های مردمی در مدیریت پسماندهای گیاهی منطقه ۴ تهران» عنوان پژوهشی است که توسط دانشیار (۲۰) انجام شده است. روش تحقیق به کار رفته در این تحقیق روش علی - ارتباطی می باشد . متغیر وابسته در این تحقیق افزایش میزان مشارکت مردمی در مدیریت پسماند گیاهی می باشد .بستر مطالعه تحقیق حاضر ، شهروندان ساکن در منطقه ۴ تهران می باشند . برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده گردید و بر این اساس حجم نمونه ۳۰۰ نفر محاسبه گردید و از ۳۰۰ پرسشنامه توزیع شده ۲۷۷ پرسشنامه بدون نقص و کامل از افراد مورد مطالعه جمع آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت .جهت تجزیه و تحلیل داده های بدست آمده علاوه بر شاخص های توصیفی (میانگین ، میانه ، درصد ، درصد تجمعی ، ...) از تحلیل همبستگی ، آماره های مقایسه میانگین استفاده گردید . برای نمونه گیری از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با انتساب متناسب استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده ها در خصوص اولویت بندی روش های آموزشی و ترویجی با استفاده از شاخص ضریب تغییرات نشان داد که متغیر های استفاده از اینترنت و شبکه های اجتماعی و استفاده از برنامه های رادیویی مربوط به امور مدیریت پسماند گیاهی و مطالعه نشریات و بروشورهای مربوط به امور مدیریت پسماند گیاهی به ترتیب در اولویت اول تا سوم قرار دارند. اولویت بندی عوامل و زمینه های فنی نشان داد که متغیر های دفع به موقع پسماند از منزل ، استفاده از محصولات سازگار با زیست محیط و استفاده از محصولات بادوام (برای استفاده طولانی مدت) در اولویت های اول تا سوم قرار دارند. نتایج آزمون همبستگی نشان داد که متغیرهای سطح تحصیلات ، سطح تحصیلات همسر و متغیر های فنی ، اجتماعی با متغیر وابسته (میزان مشارکت مردمی در مدیریت پسماند گیاهی)

جدول ۱. خلاصه ای از پیشینه های خارجی و داخلی

نویسنده (سال)	عنوان	روش پژوهش	نتایج
اوندیر و کوسارین	تحلیل دانش، رفتار زیست محیطی و خودکارآمدی معلمان علوم	روش کیفی - پدیدارشناسی	دانش و رفتار معلمان باعث بهبود روابط با زیست محیط می شود.
فینگ و همکاران	عوامل مؤثر بر رفتارهای پایدار زیست محیطی	توصیفی - همبستگی	قصد یا نیت، هنجارهای ذهنی و مسئولیت پذیری با انجام رفتارها و مسئله مندی زیست محیط رابطه مثبت و معناداری دارد.
آیمران و همکارانش	بررسی جهت گیری های زیست محیطی و رفتار زیست محیطی صاحب نفعان مناطق گردشگری	کیفی - مقایسه ای	اختلاف زیادی بین جهت گیری زیست محیطی (زیست بوم محور، نوع دوستانه و خودخواهانه) صاحب نفعان در قبال محیط زیست وجود دارد.

متغیرهای کنترل رفتار ادراک‌شده، مشارکت اجتماعی، میزان رضایت از وضعیت زیست محیطی روستا و دریاچه، سن، مسئولیت‌پذیری زیست محیطی و هنجار اخلاقی، ۵۲ درصد از میزان واریانس رفتار زیست محیطی روستاییان را تبیین می‌کنند.	توصیفی-همبستگی	شناسایی عوامل مؤثر بر رفتار زیست محیطی روستاییان و گردشگران	یزدانی
گروه‌های ذینفع با توجه به خرده فرهنگی که در آن زندگی می‌کنند، موقعیت اجتماعی، طرح واره های ذهنی و ... واقعیت موجود را به اشکال متفاوتی بر ساخت کردند.	اتنوگرافیگ	برساخت اجتماعی-فرهنگی یک مسئله زیست محیطی با تأکید بر بحران زیست محیطی دریاچه ارومیه	نجفی خواه
نتیجه رگرسیون چند گانه نشان داد که هشت مورد از متغیر های مستقل تحقیق شامل رعایت قوانین و مقررات، شرکت در طرح های استقبال از بهار، رعایت توصیه های مامورین شهرداری، میزان تحصیلات، بکارگیری تکنولوژی های مدرن در امور پسماند گیاهی، مطالعه نشریات و بروشور های مربوط به پسماند گیاهی، سرمایه گذاری مالی در حوزه پسماند گیاهی، همکاری با تشکل های مربوط به پسماند گیاهی ۷۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته (مشارکت مردم در مدیریت پسماند گیاهی) را تبیین و پیش بینی می‌کنند.	توصیفی-همبستگی	سازه‌های مؤثر بر مشارکت‌های مردمی در مدیریت پسماندهای گیاهی منطقه ۴ تهران	دانشیار

مواد و روش ها

روش پژوهش به کاررفته در این مقاله، نظریه داده‌بنیاد است که به‌اختصار GT خوانده می‌شود. این نظریه را گلنزر و اشتراوس در سال ۱۹۶۷ ارائه کرده‌اند. آنها از طرح این روش سه هدف داشتند که عبارتند از: نخست، ارائه مبنایی برای نظریه‌هایی که از تأثیر متقابل داده‌های جمع‌آوری شده به وجود می‌آیند؛ دوم، بیان منطقی برآمده از داده‌ها؛ سوم، مشروعیت بخشی به پژوهش‌های کیفی (۲۴). اشتراوس و کوربین، نظریه داده‌بنیاد را «نوعی راهبرد کیفی برای تدوین توری در مورد یک پدیده از طریق مشخص کردن عناصر کلیدی آن و طبقه‌بندی روابط این عناصر در درون بستر و فرآیند تعریف می‌کنند (۲۴). روش داده‌بنیاد از فرایند ثابت و از پیش تعیین شده‌ای پیروی نمی‌کند. به عبارت دیگر، در این روش، پژوهشگر به دنبال آزمون فرضیه با نظریه از پیش معلومی نیست و بدون نظریه مفروض، اقدام به جمع‌آوری داده‌ها می‌کند (۲۵). فرایند اصلی نظریه داده‌بنیاد کدگذاری و طبقه‌بندی داده‌های خام و استخراج مفاهیم و مقوله‌های اصلی و روابط بین آنها در چارچوب نظریه محقق ساخته است. در این شیوه برای تحلیل داده‌ها از سه نوع کدگذاری ۱، باز؛ ۲، محوری؛ و ۳، انتخابی (۲۶) استفاده می‌شود.

در مقاله حاضر، ابتدا مصاحبه‌ها جمله به جمله کدگذاری شدند. سپس، مفاهیم اولیه از این کدها استخراج شده و در مرحله دوم، مفاهیم ثانویه از مفاهیم اولیه به دست آمدند. در مرحله کدگذاری متمرکز، براساس کدهای ثانویه به دست آمده، مقوله‌های عمده و طبقه‌بندی مفاهیم، کشف شد. سپس، در مرحله کدگذاری محوری، یکی از طبقه‌ها به عنوان طبقه محوری انتخاب شده و به عنوان پدیده محوری (هویت حرفه‌ای نامتوازن) در مرکز فرایند قرارگرفت و ارتباط سایر طبقه‌ها با آن در پنج سطح: ۱. شرایط

در جمع‌بندی کلی غالب عناوین پژوهش‌های موجود در ایران پیرامون مسائل زیست محیطی، به صورت «عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط زیستی» هستند مثلاً یزدانی، با همین عنوان، پژوهش خود را صورت داده‌اند. این در حالی است که در پژوهش‌های خارجی به ندرت بر عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط زیستی توجه شده است. در پژوهش متفاوتی نیز که تأکید بر عوامل داشته است ولی تأثیر این عوامل نه بر رفتارهای زیست محیطی، بلکه بر بخشی از زیست محیط تأکید داشته‌اند. به این معنی که عنوان این پژوهش «عوامل مؤثر بر مشارکت‌های مردمی در مدیریت پسماندهای گیاهی منطقه ۴ تهران» است. پژوهش‌های خارجی، بیشتر از لحاظ موضوعی متنوع هستند و پژوهش‌های موجود در کشور هم تا حدودی به برساخت اجتماعی توجه شده است مثلاً نجفی خواه در پژوهشی با عنوان «برساخت اجتماعی-فرهنگی یک مسئله زیست محیطی با تأکید بر بحران زیست محیطی دریاچه ارومیه» به برساخت توجه کرده‌اند. در واقع یافته‌های پژوهش‌های داخلی و خارجی بیانگر آن هستند که بین رفتار و آگاهی زیست محیطی با شیوه رفتار و اهمیت آنان به زیست محیط رابطه مستقیم و معناداری دارد. در واقع غالب پژوهش‌ها به ویژه پژوهش‌های داخلی به عواملی مؤثر بر محیط زیست همچون آگاهی زیست محیطی، مسئولیت‌پذیری، هنجارهای اخلاقی، رضایت از زندگی، تحصیلات و ... توجه داشته‌اند که معمولاً تأثیر مستقیم و مثبتی داشته است. این در حالی است که به چگونگی فرایند برساخت این آگاهی و رفتار زیست محیطی توجهی نشده است. به طور کلی مبتنی بر پژوهش‌های پیشین، نگرش‌های زیست محیطی و تمرکز بر ابعاد شناختی و ادراک افراد نسبت به فرایندهای زیست محیطی و رفتار آنها مورد توجه قرار گرفته است.

است که بیشتر مصاحبه‌شونده‌ها طی ۱۰ سال اخیر عضو شده‌اند. در نهایت متغیر شغ مورد بررسی قرار گرفت و همچنانکه در جدول شماره (۱) مشاهده می‌شود، غالب آنان حقوق‌بگیران و کسانی هستند که وقت آزاد و فراغت بیشتری دارند.

جدول ۱. ویژگی‌های زمینه‌ای مصاحبه‌شوندگان

متغیر	معرف	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۲۹	۶۹
	زن	۱۳	۳۱
تحصیلات	ابتدایی و پایتتر	۲	۴,۷
	راهنمایی و دبیرستان	۵	۱۱,۹
	دیپلم	۷	۱۶,۶
	فوق دیپلم	۲	۴,۷
	کارشناسی	۱۵	۳۵,۷
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۱	۲۶,۲
وضعیت سن	۳۰ سال و پایینتر	۵	۱۱,۹
	۳۱-۳۵ سال	۴	۹,۵
	۳۶-۴۰ سال	۶	۱۴,۲
	۴۰-۴۵ سال	۱۰	۲۳,۸
	۴۶-۵۰ سال	۶	۱۴,۲
	۵۰-۵۵ سال	۴	۹,۵
	۵۵ سال به بالا	۷	۱۶,۶
	۱-۵ سال	۹	۲۱,۴
	۶-۱۰ سال	۱۱	۲۶,۲
	۱۱-۱۵ سال	۷	۱۶,۶
میزان عضویت در انجمن‌ها و گروه‌های محیط زیست	۱۵ تا ۲۰ سال	۵	۱۱,۹
	۲۱-۲۵ سال	۴	۹,۵
	۲۵ سال به بالا	۶	۱۴,۲
	کارمند(خصوصی- دولتی)	۶	۱۴,۲
شغل	معلم	۹	۲۱,۴
	بازار آزاد	۶	۱۴,۲
	بازنشسته	۷	۱۶,۶
	غیرشاغل(یا خانه‌دار)	۴	۹,۵
	کشاورز، باغدار- دامدار	۴	۹,۵
	دانشجو	۶	۱۴,۲
کل	*	۴۲	۱۰۰

گیری و بحث درباره بر ساخت مسائل زیست‌محیطی و همچنین سه ردیف کدگذاری شامل باز، ثانویه و خلق مقوله‌های عمده به تفصیل ارائه شده است.

در ادامه یافته‌های پژوهش در جدول شماره (۲) در قالب شرایط علی، بستر و زمینه، شرایط مداخله‌گر و راهبردها، پیامدها، نتیجه

جدول ۲. کدگذاری‌های مبتنی بر مصاحبه

ابعاد	کدگذاری انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
فعالیت زیست محیطی	به مثابه امر سیاسی	زیست محیط متعلق زبانی	هویت زبانی، کُرد زبان‌ها، بخشی از ما (کُردها)، یادگیری زبان، آموزش زبان مادری،
		زیست محیط متعلق قومی	هویت قومی، ملت کرد، خاک کردها، تاریخ ما، محیط ما کردها،
میانجی مسأله-مندی زیست محیطی		زیست محیط متعلق هویت شهری	کوه اربابا، معرفی بزرگان شهری (کوچر بیرکار و ...)، معرفی مناطق باستانی شهری، معرفی مناطق گردشگری شهری، معرفی مناطق دیدنی و جاذبه‌ها و ...
		لذت از نگاه به طبیعت	سرحال شدن در طبیعت، تماشای مناظر دیدنی، لذت از کوه، کوهنوردی در کوهستان‌های زیبا، بهار سرسبز و زیبا
زیست محیطی به مثابه امری زیبایی‌شناسی		مصنوعی شدن زیبایی (با تخریب طبیعت)	داروهای مصنوعی، سدهای نامنظم، سدهای مصنوعی، زشتی خیابانها، بو بد آب شهری
		زیبایی و نظم طبیعت	سدبندی نامنظم، شب و روزهای منظم، کوه و جنگل منظم، ترتیب چهار فصل سال،
فعالیت زیست محیطی به مثابه نوعی مقاومت		رهایی از سلطه قدرت	آزادی در طبیعت، راحت بودن در بیرون شهر، ناامنی در شهر، رهایی از قلدربازی، رهایی از دعوا و درگیری
		انتقاد به تصمیم‌گیری‌ها	برنامه‌های نادرست، گوشزد کردن طرحها، نقد به کارهای شهرداری، تصمیم‌های ناآگاهانه
فعالیت زیست محیطی به مثابه نوعی کمک		کمک به برنامه‌ها و سیاست‌های مبتنی بر توسعه	کمک به توسعه، پیشرفت‌خواهی، کاهش هزینه‌ها، درآمد بالا، افزایش امنیت اقتصادی، پیشرفت علم
		بازگشت به قانون طبیعت (عدالت)	رفتارهای طبیعی، نظم طبیعی، عدالت ذاتی، قانون خدادادی،
فعالیت زیست محیطی به مثابه امری مذهبی		تخریب طبیعت نوعی گناه	الوده شدن گناه با عدم رعایت، بدرفتاری با مخلوق خدا، نارضایتی از کار خدا،
		طبیعت مقدس	محیط ساخته خدا، محیط پاک و منزّه، محیط نشانه شناخت خداوند، محیط بروز یا پدیدار خداوند، طبیعت نشانه نظم خداوندی، طبیعت بهترین مخلوق خدا
زمینه مسأله-مندی	زیست محیطی به مثابه امری بهداشتی	مضر بودن الودگی زیست محیطی برای بدن	سنگ کلیه به دلیل الودگی آب، حساسیت به الودگی هوا، بد حال شدن برای ریختن زباله‌ها،
		تحقق سلامت در طبیعت	آرامش بدن، عدم مزاحمت‌ها، امنیت بدنی، امنیت روحی، تحرک بدنی، ورزش کوهنوردی،
زیست محیطی به مثابه اقتصاد		تخریب محیط زیست باعث الودگی مواد غذایی	آبهای الوده، مواد دارویی شیمیایی، مواد غذایی مصنوعی،
		استفاده بی رویه از طبیعت	سدسازی‌ها، خانه باغی‌ها، آب‌های بی‌رویه مصرفی، کوه‌های کنده شده به خاطر معدن، قطع درختان، خشکی‌ها
		کمبود منابع طبیعی برای زیستن	جمعیت‌های زیاد در تعطیلات، ترافیک سنگین جاده‌ها، عدم فضای کافی برای خانه سازی، عدم فضای کافی برای نشستن مردم در تعطیلات

جامعه شناسی، جغرافیا شهری، طبیعی و روستایی، محیط زیست، منابع طبیعی، زمین شناسی	تحصیلات مرتبط		
نگرانی از الودگی اب، استرس هوای الوده، نگرانی مواد طبیعی و سالم،	احساس ناامنی برای الودگی	عوامل اجتماعی و فرهنگی	
ابهای کردستان، سرزمین گوهر بار کردها، غنی بودن مناطق، تاریخ بودن کردها،	هویت ناسیونالیستی		
میزان هزینه ها، میزان سود، تورم، آینده کاری، کاهش حقوق،	درآمد	علل و عوامل	
نگرانی از بیکاری، نگرانی ورشکستگی، نگرانی کمبود اب برای کارش، نگرانی کمبود درآمد مردم و عدم سود کافی	ترس از آینده شغلی	عوامل اقتصادی	
شهرهای کردنشین، سرزمین کردها، زمین ما، خاک کردها	محیط زیست به عنوان هویت سیاسی	عوامل سیاسی	
باورپذیری، اعتماد، شرکت در انتخابات، همراهی با نظام سیاسی،	مقبولیت نظام سیاسی		
فقیرتر شدن برخی از مردم، پولدارتر شدن برخی از مردم، زدن ثروت به جیب برخی، محیط منبع درآمد برای گروهی، الودگی محیط برای کسب ثروت، نابودی جنگل ها توسط سرمایه دارها	توجه به نابرابری های اقتصادی	پیامدهای اقتصادی	
رانت خواری زمین، تصرف اراضی ملی، افزایش هزینه های مردم، کاهش پس انداز، کاهش حقوق	مسأله کردن کاهش درآمدها		
آگاهی به محیط (اب، خاک و ...)، آگاهی به رفتارشان، آگاهی به فکر و احساس، آشنایی با محیط اطراف، اطلاع رسانی به دنیای اطراف.	آگاهی بخشی	پیامدهای فرهنگی	برساخت مسائل زیست محیطی
ایجاد اتحاد، با هم بودن، عیان کردن قدرت، اقدامات مشترک، بخش های به هم پیوسته	اهمیت دادن به فعالیتهای جمعی		
بی توجهی به جنسیت، بی توجهی به طبقه، بی توجهی به سیاست، بی توجهی به مسائل زبانی و قومی.	تک ساحتی شدن (اهمیت بیش از حد به محیط زیست)		
عمومی کردن فعالیت ها، عادی کردن نقد، شروعی برای بستر سازی نقد، محیط زیست همچون روزنه ای برای نقد، از نقد محیط زیست برای رسیدن به هویت زبانی و قومی	ایجاد فضای نقد	پیامدهای سیاسی	

شرایط علی
عوامل اجتماعی و فرهنگی
الف) تحصیلات
در واقع تحصیلات یکی از عوامل مهم در گرایش به فعالیت های محیط زیستی شده است. غالب این گروه دارای رشته های مرتبط با محیط زیستی از جمله جغرافیا، جامعه شناسی، محیط زیست و ... بوده اند. چنانچه مصاحبه شونده شماره ۴ که کارشناسی ارشد رشته مخاطرات محیطی است اظهار می کند: « من تا قبل از اینکه به این رشته بیایم حتی خودم با دوستانم یا خانواده ام بیرون میرفتم زیاد رعایت نمی کردم چون اطلاعی نداشتم. از وقتی وارد این رشته شدم و بیشتر آگاه شدم بیشتر حساس تر شدم.»
ب) احساس ناامنی برای الودگی
یکی از دلایل و علل دیگر جهت گرایش به فعالیت محیط زیستی را می توان نگرانی از وضعیت آینده جامعه کردستان قلمداد کرده اند. مثلا مصاحبه شونده شماره ۲۳ می گوید «من نگران آینده هستم، از این همه تخریب و بی رعایتی های مردم نگران هستم. مردم به کوه می روند اشغالا را همین جوری پرت می کنند، همه اطراف شهر زمین ها را خانه باغی کردند، چطور آدم میتونه بیتفاوت باشه.»
مصاحبه شونده شماره ۱۲ نیز می گوید «شيوه های ایباری در اینجا خیلی اشتباهه، مردم رعایت نمی کنند و چند سالی است که بارون و برف هم خیلی کم شده و باعث کمبود آب هم شده است و این باعث شده من همیشه استرس و دغدغه چند سال آینده را داشته باشم و فعالیت های من فعالیت های مربوط به حفاظت از محیط زیست_ به این دلیل چند سالی است زیاد شده است.»
ج) هویت ناسیونالیستی

فصلنامه علمی-پژوهشی سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت
دوره ۶، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱

فعالیت آنان جنبه سیاسی دارد. مشارکت‌کننده شماره ۲۹ بر آن است:

«بسیاری از نیروهای دولتی به صورت عمدی برای مخالفت با برخی از گروه‌های حزبی اقدام به آتش سوزی مناطق می‌کنند، در این صورت نه تنها من، بلکه تمامی کردستان لازم است اقدامی برای مخالفت با این آتش سوزی داشته باشند و فعالیت محیط زیستی کنند».

ب) مقبولیت نظام سیاسی

مقبولیت یا عدم مقبولیت نظام سیاسی یکی دیگر از علل گرایش به مسأله‌سازی و فعالیت فعالان محیط زیستی بوده است.

ب-۱) مقبولیت نظام سیاسی: این گروه هدف از فعالیت خود را کمک به دولت می‌دانند و فعالیت‌های خود را در راستای پیشبرد توسعه و برنامه‌های حاکمیت تلقی می‌کنند. مصاحبه‌شونده شماره ۲ اظهار می‌کند که «فعالیت در محیط زیست کمکی به توسعه منطقه می‌کند، در برنامه‌های توسعه دولت نیز به آن اشاره شده است. اگر به کمک دولت بیایم هزینه‌های آن کاهش می‌یابد و می‌توانیم به مردم آگاهی بدهیم».

ب-۲) عدم مقبولیت نظام سیاسی: این گروه علت فعالیت محیط زیستی خود را عدم باور به نظام سیاسی و جلوگیری از تخریب آن به دست برخی از کارگزاران نظام سیاسی است. مشارکت‌کننده شماره ۲۹ می‌گوید: «وقتی من می‌دیدم تمامی منابع معدنی، آبی و جنگلی و ... مناطق کردستان را با خود می‌برند و طبیعت آن را نابود می‌کنند نمی‌توانستم بی‌تفاوت باشم».

زمینه مسأله‌مندی محیط زیست

حال که به عوامل مسأله‌مندی محیط زیست شناسایی شد، در این بخش زمینه‌هایی که عوامل مذکور در آن ایجاد شده و موجب گرویدن به فعالیت‌های محیط زیستی شده است، پرداخته می‌شود.

فعالیت زیست محیطی به مثابه امری مذهبی

یکی از زمینه‌های مسأله‌مندی و ارزش فعالیت‌های فعالان از منظر آنان، معناداری معنوی و ارزشمندی دینی فعالیت‌های آنان است.

الف) تخریب طبیعت نوعی گناه

یکی از مصاحبه‌شونده‌ها (شماره ۱۴) چنین ذکر می‌کند: «نابودی موجودات و طبیعت به این زیبایی که خدا خلق کردن است از گناهان کبیره است. دفاع از موجودات زنده و زندگی بخشیدن به همه موجودات در منظر قرآن و پیامبر بزرگ اسلام عبادت است».

ب) طبیعت مقدس

علاوه بر اینکه نابودی طبیعت گناه تلقی می‌شود زمینه‌ای که باعث فعالیت زیاد در حفظ محیط زیست شده است تقدس بخشیدن به طبیعت است. مصاحبه‌شونده‌ها (شماره ۱۴) می‌گویند: «خدا در قرآن می‌گوید اگر می‌خواهید من را بشناسید به کوه و جنگل و دریا و طبیعت نگاه کنید. طبیعت ساخته خداست کار خدا بی‌عیب و نقص است و بشری که آن را نقص می‌کند خطاکار است».

زیست محیطی به مثابه امری بهداشتی

یکی از زمینه‌های مسأله‌مندی و ارزش فعالیت‌های فعالان از منظر آنان، اهمیت محیط زیست از لحاظ بهداشتی است.

در واقع یکی از گرایش‌های مهم به فعالیت‌های محیط زیستی در بین مصاحبه‌شونده‌ها، گرایش ناسیونالیستی گُردی بوده است. مصاحبه‌شونده شماره ۳۱ می‌گوید «وقتی تمامی معادن کردها و آبهای استان کردستان به مناطق دیگر ایران میره ولی هیچ چیزی به خود کردها نمیرسه من نمیتوانم بی‌تفاوت باشم». یا مصاحبه شماره ۳۸ می‌گوید «به خاطر حسی که به آب و خاک کردها داشتم به سمت فعالیت‌های محیط زیستی روی آوردم».

عوامل اقتصادی

یکی از عوامل گرایش به فعالیت‌های زیست محیطی در بین فعالان، عوامل اقتصادی است که از مصاحبه‌ها استخراج شده است.

الف) درآمد

درآمد همواره یکی از علل روی آوردن به فعالیت‌های محیط زیستی بوده است که از دو طریق این درآمد بر فعالیت‌های محیط زیستی تأثیر داشته است.

الف) میزان درآمد عاملی برای فعالیت‌ها بوده است. به این معنا نیست که درآمدهای پایین یا بالا دارای فعالیت‌های زیست محیطی هستند. در واقع یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که از گروه‌های درآمدی بالا و پایین در فعالیت‌های محیط زیستی مشارکت می‌کنند. مصاحبه‌شونده شماره ۷ که یک معلم است می‌گوید «من درآمد بخور نمیری دارم این برای من کافی است تا به فعالیت‌هایی که دغدغه‌ام است بپیگیری کنم». یا مصاحبه‌شونده شماره ۱۴ که صاحب دو مرغ‌داری بزرگ است نیز می‌گوید «من بخشی از وقتم را به فعالیت محیط زیستی اختصاص می‌دهم و حتی در این راه از خودم هزینه می‌دهم».

ب) محیط زیستی به عنوان یک منبع درآمدی در نظر گرفته میشود و با تخریب محیط زیست این منبع درآمدی سلب میشود. مثلاً مصاحبه‌شونده شماره ۷ که فروشنده گیاهان دارویی می‌گوید «درآمد ما از همین طبیعت حاصل می‌شود و از بین بردن طبیعت به معنای از بین بردن درآمدها و نان ماست».

ب) ترس از آینده شغلی

مصاحبه‌شونده شماره ۷ که فروشنده گیاهان دارویی می‌گوید «بخش زیادی از داروها داروهای گیاهی است، مناطق کردستان پر از این داروهاست. متأسفانه مردم به طبیعت می‌روند و این داروها را از ریشه می‌کنند و دیگر سبز نمی‌شود. این برای بسیاری از شغلها مثل دامداری، کشاورزی، فروشندگان گیاهان محلی و داروها و ... ضرر زیادی می‌زند و باعث بیکاری آنان می‌شود».

عوامل سیاسی

عوامل سیاسی نیز یکی دیگر از عوامل مهم در گرایش به فعالیت‌های محیط زیستی است.

الف) محیط زیست به عنوان هویت سیاسی

گاهی محیط سیاسی می‌شود و فعالان محیط زیستی در قالب محیط زیست فقه فعالیت سیاسی می‌پردازند، ممکن است تخریب یا حفاظت از آن سیاسی تلقی شود. البته آنچه در کردستان مشهود است فعالان محیط زیستی بر آن هستند که بسیاری از مناطق کردستان بنا به دلایلی برخی از نیروهای دولتی به تخریب آن می‌پردازند و حفاظت از آن به مثابه حفاظت از هویت گُردی خود تلقی می‌کنند. لذا

شده‌اند و امکانات خاصی ندارند هر جا میری کوه، شهر و دشت همه جا شلوغ است و پر از مردم است که متناسفانه غالب آنان رعایت نمی‌کنند. اشغالها را می‌ریزند، کثیف کاری می‌کنند، مگر این کوه و دشت برای این همه جمعیت کافیه، معلومه نه. اگر رعایت نکنند دود آن به چشم خودمان می‌رود».

میانجی مسأله‌مندی زیست محیطی

شرایط زمینه‌ای عمومی که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند و متأثر از علل ایجاد مقوله (مسأله‌مندی محیط زیستی) است. در واقع عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی باعث مسأله‌مندی محیط زیست می‌شود و به دنبال آن میانجی یا مداخلاتی سبب تشدید یا تخفیف مسأله-مندی می‌شود.

فعالیت زیست محیط به مثابه امر سیاسی

زمانی که عوامل اقتصادی، سیاسی و اجتماعی باعث می‌شود محیط زیست مسأله‌مند شود اگر محیط زیست خود به عنوان امری سیاسی تلقی شود مسأله‌مندی آن را تشدید می‌کند که در قالب کدهای زیر می‌توان بدان پرداخت.

الف) زیست محیط متعلق زبانی

گروهی از فعالان محیط زیست، محیط زیست مریوان و بانه را متعلق به کردها می‌دانند و از آن برداشت زبانی می‌کنند. به این معنا از این جهت که متعلق به کردهاست باید اجازه نامگذاری‌های غیرکردی از آن نداشته باشند. مصاحبه‌شونده شماره ۳۶ می‌گوید «اینجا خاک کرد زبانهاست که می‌بینید تمامی نام روستاها، کوهها، کوچه و خیابانها فارسی و ترکی یا عربیه، می‌بینید که باید این منطقه زیر نفوذ کرد زبانها باشد».

ب) زیست محیط متعلق قومی

گروهی از فعالان محیط زیست، محیط زیست مریوان و بانه را متعلق به قوم کرد می‌دانند. غیر کردها اجازه تصرف یا بهره‌برداری از منابع آن را ندارند. مصاحبه‌شونده شماره ۳۶ می‌گوید «گروهی اینجا می‌آیند خاک و آبی که مال کردهاست می‌برند و کردها مجبور می‌شوند به دیگر شهرها بروند تا کارگری کنند، اینجا حق کردهاست و حتی دولت زمانی بخواهد کاری کند رضایت کردها را جلب کند».

ج) زیست محیط متعلق هویت شهری

از نظر برخی از فعالان زیست محیطی، شهرها هویت خاصی از لحاظ معماری، بناهای تاریخی، لباس مردمان، افتخارات و مشاهیر دارند. به جای اینکه دولت در هویت شهری دخالت کند آنان تصمیم‌گیر برنامه‌های خود و حتی برنامه‌های دولتی باشند. گروهی از فعالان محیط زیست، محیط زیست مریوان و بانه را متعلق به کردها می‌دانند و از آن برداشت زبانی می‌کنند. به این معنا از این جهت که متعلق به کردهاست باید اجازه نامگذاری‌های غیرکردی، بهره‌برداری غیر کردها و ... از آن نداشته باشند. مصاحبه‌شونده شماره ۳۹ می‌گوید «شهر ما زمانی در برابر عثمانی‌ها پیروز شد و نتوانست بر ما پیروز شود. دولت کشورمان هم باید به شهر ما احترام بگذارد و باید اجازه دهد بزرگان شهر ما شهر خودمان را در دست بگیرند. ولی می‌بینید که خیلی از بزرگان شهری از شهرهای دیگه می‌آیند». زیست محیط به مثابه امری زیبایی‌شناسی

الف) مضر بودن الودگی زیست محیطی برای بدن

این گروه بر این باور هستند که محیط زیست در صورتی که بهداشتی نباشد لطمات جبران ناپذیری بر جامعه از لحاظ سلامتی بر مردم دارد، لذا فعالیت‌های آنان در این بستر معنادار است. چنانچه مصاحبه‌شونده شماره ۱۴ بر آن است که «وقتی محیط اطراف ما آلوده و کثیف باشد خود ما لطمه خواهیم خورد، لازم است فعالیت-های و اقدامات علیه تخریب یا الودگی محیط را ریشه کن کرد».

ب) تحقق سلامت در طبیعت

از نظر فعالان طبیعت، از لحاظ ذهنی و حتی جسمی باعث می‌شود که انسان‌ها سالم و سرحال باشند. تخریب آن باعث می‌شود که روح و جسم انسانی در آن احساس خستگی کند و در چنین زمینه‌ای است که محیط زیست به عنوان یک مسأله مطرح می‌شود. مثلاً مصاحبه‌شونده شماره ۳۵ می‌گوید «هر انسانی در طبیعت در آرامش است، طبیعت باعث می‌شود که انسانها تحرک داشته باشند، فکر کنند و از زیبایی‌های آن لذت ببرند. انسانی که در محیط طبیعی زندگی می‌کند خیلی سالمتر از انسانی که در محیطی زندگی می‌کند که مصنوعی یا توسط انسان تخریب شده است».

ج) تخریب محیط زیست باعث الودگی مواد غذایی

فعالان زیست محیطی بر آن هستند با الودگی و تخریب محیط زیست، مواد خوراکی مصنوعی می‌شود. در نظر آنان مواد غذایی و خوراکی طبیعی برای سلامتی انسان خطرآفرین نیست ولی مواد مصنوعی این خطر را با خود دارد. مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ می‌گوید «امروزه به خاطر تخریب و آلودگی محیط زیست همه چیز مصنوعی شده است. با خوردن این مواد خوراکی بدن انسان فرسوده می‌شود، مواد طبیعی اثرات منفی بر بدن ندارد، الان یک جوان روستایی با یک جوان شهری مقایسه کنید می‌دانید که شهری‌ها بیشتر مواد مصنوعی می‌خورند و هر سال به دکتر و دارو نیاز دارند ولی روستائیان که بیشتر مواد خوراکی طبیعی مصرف می‌کنند به ندرت کارشان به دکتر و بیمارستان می‌افتد».

زیست محیط به مثابه اقتصاد

در واقع، مسأله‌مندی محیط زیست علاوه بر اینکه برخاسته از تفکر مذهبی (طبیعت به مثابه مخلوق خداوند) و تفکر پزشکی (طبیعت به مثابه سلامتی) به طبیعت، طبیعت همچون نوعی منبع رزق و روزی و جایی برای منبع درآمدی نیز تلقی شده است.

الف) استفاده بی‌رویه از طبیعت

در نظر فعالان محیط زیستی، محیط بخشی از منبع کسب درآمد است. مصاحبه‌شونده شماره ۲۳ می‌گوید: «گروهی به دنبال معدن، قطع درختان و ... شروع به خام‌فروشی در کردستان کرده‌اند، محیط کردستان را نابود کرده‌اند. این گروه درآمد کلانی به چنگ می‌زنند، محیط زیست کردستان دارای درآمد غنی است که بسیاری از سرمایه‌داران خارج استانی می‌آیند و این درآمد را به جیب خودشان می‌زنند. این درآمد و منبع مال کردستان است».

ب) کمبود منابع طبیعی برای زیستن

فعالان زیست محیطی معتقدند که محیط زیست محدود است و افزایش جمعیت آن را برای انسان‌ها محدود کرده است. با تخریب آن محدودیت محدودیت آن را تشریع می‌بخشند. مصاحبه‌شونده شماره ۳۶ می‌گوید «جمعیت روز به روز زیاد می‌شود، شهرها بزرگ

مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ اذعان می‌کند «وقتی محیط زیست تخریب و نابود می‌شود سودش به جیب گروهی می‌رود مثلاً وقتی برای معدن کوه‌ها را نابود می‌کنند، وقتی درختان را قطع می‌کنند، وقتی آب‌های کردستان به منطقه ترکها و فارس‌ها می‌رود، معلوم است کسانی نفع می‌برند و کسانی هم به ضررشان است. این برخی از مناطق را پولدار و برخی را فقیرتر می‌کند. برخی از آدمها را پولدار و برخی را فقیرتر می‌کند».

مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ می‌گوید «ما قصدمان این است منفعت طلبی برخی از قدرتمندان و پولداران را کم کنیم و اجازه ندهیم ضرری به این منطقه بزنند».

در واقع، باید اذعان داشت که امروزه صاحبان ابزارهای پیشرفته تکنولوژیک و یا صاحبان قدرت توانایی نابودی بیشتری برای محیط زیست دارند. که با نابودی محیط زیست قدرت و ثروت آنان نه تنها بازنویس می‌شود بلکه نابرابری را تشدید می‌کند و آنان هدف مسئله‌مند کردن محیط زیستی را کاهش نابرابری‌ها به ویژه نابرابری‌های اقتصادی قلمداد می‌کنند.

(ب) مسأله کردن کاهش درآمدها

مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ اذعان می‌کند «فکر می‌کنم توصیه‌ها و برنامه‌های ما به مردم این آگاهی بدهد که گروهی دارند زمین و محیطشان را غارت می‌کنند، این معتقد به آنان است و کسی حق بهره‌داری از آن را ندارد مگر اینکه با رضایت مردم و برای خود مردم باشد».

بنابر آنچه از مصاحبه‌ها استخراج شد، باید اذعان داشت که برخی از فعالین محیط زیستی پیامدهای فعالیت‌های خود را آگاهی‌بخشی نسبت به درآمدهای مردم منطقه قلمداد کرده‌اند. آنان بر این باور هستند که طرح مسئله‌مندی محیط زیستی باعث می‌شود درآمدها و ثروت‌های برای مردم نیز مسئله شود.

پیامدهای فرهنگی

زمانی که محیط زیست مسأله‌مند شد دارای پیامدهایی بود که تاکنون پیامدهای اقتصادی مورد بحث و کنکاش قرار گرفت و با توجه به آنچه از کدها استخراج می‌شود می‌توان به دو مورد نیز از پیامدهای فرهنگی مسئله‌مندی محیط زیست اشاره کرد.

(الف) آگاهی بخشی

مصاحبه‌شونده شماره ۱۷ اذعان می‌کند «فکر می‌کنم توصیه‌ها و برنامه‌های ما به مردم این آگاهی بدهد که گروهی دارند زمین و محیطشان را غارت می‌کنند».

مصاحبه‌شونده شماره ۲۵ می‌گوید «فعالیت‌های ما این است به مردم آگاهی بدهیم که چگونه رفتار کنند که محیط زیست خودمان را نابود نکنیم و بهتر حفظ کنیم».

آگاهی‌بخشی یکی از پیامدهای مسئله‌مندی محیط زیست قلمداد می‌شود. فعالان محیط زیستی در قالب کانال‌ها، سخنرانی‌ها، نوشته‌های، بلاکارها و ... سعی می‌کنند به مردم این آگاهی را بدهند. آنان بر این باور هستند که در صورتی که مردم به این آگاهی برسند محیط زیست نه توسط خودشان تخریب و الوده می‌شود و نه اجازه می‌دهند که قدرتمندان (ثروتمند، مدیران سیاسی و ...) از آنان بی‌رویه استفاده کنند.

(ب) اهمیت دادن به فعالیتهای جمعی

زمانی که محیط زیست مسأله‌مند شد اگر محیط زیست در نزد فعالان به عنوان امری سیاسی در نظر گرفته شود مسأله‌مندی و راهبردهای مبتنی بر آن را تشدید می‌کند که در قالب کدهای زیر می‌توان بدان پرداخت.

(الف) لذت از نگاه به طبیعت

طبیعت از لحاظ عینی همواره در منظر هنر ناتورالیسم دارای امری زیبا و لذتبخش تلقی می‌شود و فعالان محیط زیست نیز بر آن تأکید دارند. در نظر آنان انسان با حواس پنجگانه خود محیط زیست را تجربه می‌کند و از آن لذت می‌برد و در صورتی که محیط زیست الوده یا تخریب شود نه تنها لذت آن را فراهم نمی‌آورد بلکه آزاردهنده است. مصاحبه‌شونده شماره ۴۲ می‌گوید «انسان وقتی به محیط دور و بر خود نگاه می‌کند با انواع گیاهان و جانوران زیبا، صدای خوب و خوش پرندگان و حشرات روبرو می‌شود ولی امروزه الودگی ماشین‌ها و نابودی جانوران و حشرات و گیاهان باعث شده است انسان از محیط دورو بر خود لذت کافی نبرد».

(ب) مصنوعی شدن زیبایی (با تخریب طبیعت)

در نظر فعالان محیط زیستی زمانی که محیط زیست تخریب و الوده نباشد می‌توان از طریق حواس‌های پنجگانه از آن لذت برد، ولی امروزه الودگی و تخریب باعث شده است که همه چی مصنوعی شود. علم امروزه زیبایی‌های محیط زیستی را تبدیل به زیبایی‌های مصنوعی کرده است. مصاحبه‌شونده شماره ۴۲ اذعان می‌کند «امروزه با تخریب و نابودی محیط طبیعی زیبا، سعی می‌کنند محیطی مصنوعی بسازند که به نظر زیبا نیست و زیبایی در طبیعی بودن محیط است».

(ج) زیبایی و نظم طبیعت

در نزد فعالان محیط زیستی، طبیعت همیشه نظم زیبایی دارد که این نظم با تخریب از بین می‌رود، در واقع در نظر آنان طبیعت دارای نظم است ولی وقتی محیط زیست مصنوعی می‌شود نظم از بین می‌رود و یا حداقل نظم مصنوعی ساخته می‌شود که موقتی و گذراست. مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ می‌گوید «همانطور که در قرآن ما و احادیث ما گفته می‌شود طبیعت دارای نظم است، از طریق این نظم زیبا می‌توان خدا را شناخت. ولی بشر امروزی طبیعت را از بین برده است». مصاحبه‌شونده شماره ۳۰ اذعان می‌کند «وقتی طبیعت از بین برود یعنی نظم و زیبایی طبیعت از بین می‌رود. مثلاً گرمی هوا و کمبود آب در مناطق ما که خیلی نسبت به سالهای قبل زیاد شده است نشانه این است که طبیعت نظمی ندارد و چهار فصل همه‌اش شده تابستان، نه برفی، نه بارانی و نه رحمتی...».

پیامدهای برساخت مسائل زیست محیطی

زمانی که مسائل اجتماعی مبتنی بر غل، بسترها و میانجی‌ها ایجاد شدند پیامدهایی در پی دارند. یا به عبارتی با پیامدهایی همراه هستند که در ادامه به کدهایی از آنها اشاره می‌شود.

پیامدهای اقتصادی

یکی از کدهایی که ناشی از پیامدهای مسئله‌مندی محیط زیستی مطرح شد، می‌توان به پیامدهای اقتصادی اشاره داشت.

(الف) توجه به نابرابری‌های اقتصادی

در نزد فعالان محیط زیستی، در قالب فعالیت‌های محیط زیستی بسیاری از مطالبات را صدا کرد و نشان داد که باید دولت‌ها، مدیران، ثروتمندان و سیاستگذاران به مطالبات آنان پاسخگو باشند، آنان هدف از فعالیت‌های خود را انتقاد از تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها قلمداد می‌کنند. مصاحبه‌شونده شماره ۹ می‌گوید: «ما کم و کاستی‌ها و بی‌توجهی‌های خود را از طریق فعالیت‌ها در اینجا مطرح می‌کنیم. می‌بینید در اینجا به زبان مادری خیلی اهمیت می‌دهیم. کلاس‌های رایگان برگزار می‌کنیم، کمک‌های مالی می‌کنیم».

(ب) رهایی از سلطه قدرت

یکی دیگر از راهبردهایی که با مسئله‌مندی محیط زیستی در نزد فعالان ایجاد می‌شود، رهایی از سلطه و گرایش به آزادی است. آنان هدف از فعالیت‌های خود عدم کنترل و نقد قدرت می‌دانند. یکی از مصاحبه‌شونده‌ها (شماره ۵) می‌گوید «ما مردم را به طبیعت منع نمی‌کنیم، شهر پر از مشکلات و درگیری و ناامنی‌هاست، مردم در کوه و بیرون شهر می‌توانند آزادی را حس کنند. ما در پی همین هستیم که مردم به محیط دورو برشان بی‌توجه نباشند تا بتوانند طعم آزادی را بچشند».

فعالیت زیست محیط به مثابه نوعی کمک

یکی دیگر از راهبردها در جهت بهبود مسائل محیط زیستی فراخوان کمک به محیط زیست است. محیط زیست در موضعی بحرانی قرار دارد و باید به بهبود وضعیت آن کمک کرد.

(الف) بازگشت به قانون طبیعت (عدالت)

در نزد بسیاری از متفکران از جمله سیسرون (فیلسوف قرون وسطایی) طبیعت دارای عدالت، زیبایی و آزادی است و اگر مطابق با قانون طبیعت رفتار کنیم ما می‌توانیم عادلانه، آزادانه و زیبا زندگی کنیم. نکته قابل توجه آن است که در نظر یکی از فعالان (مصاحبه‌شونده‌ها شماره ۵) که دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی بود نیز همین نکته نهفته است و می‌گوید «طبق قانون طبیعت زندگی کنیم طبیعت بی‌عیب و نقص است، انسان وقتی وارد طبیعت می‌شود این آزادی و عدالت را می‌بیند. ما باید به زندگی طبیعی برگردیم و پیشنهاد من این است مردم به محیط اطرافشان فکر کنند بجای آنکه تخریب کنند، دولت برنامه‌های خود را در جهت بهبود محیط به کار گیرد و فعالان نیز در همین راستا اقدام ورزند».

(ب) کمک به برنامه‌ها و سیاست‌های مبتنی بر توسعه

مصاحبه‌شونده شماره ۲ اظهار می‌کند که «فعالیت در محیط زیست کمکی به توسعه منطقه می‌کند، در برنامه‌های توسعه دولت نیز به آن اشاره شده است. اگر به کمک دولت بیایم هزینه‌های آن کاهش می‌یابد و می‌توانیم به مردم آگاهی بدهیم».

در واقع کاهش هزینه‌ها و آگاهی‌بخشی به مردم با بر ساخت مسئله-مندی محیط زیست نیز یکی دیگر از راهبردها می‌باشد.

نتیجه‌گیری

برای فهم مسائل زیست محیطی باید از نزدیک نگاهی به فرایندهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی انداخته شود که به واسطه ی آنها شرایط زیست محیطی خاص، خطر آفرین معرفی می‌شوند و به این ترتیب در ایجاد "وضعیت بحران" یا خطر تخریب محیط زیست (آلودگی، آتش سوزی، کمبود انرژی، و تکنولوژی‌های

گروهی از فعالان محیط زیستی بر آن هستند که پیامدی که فعالان محیط زیستی برای جامعه ایجاد می‌کنند روئیت پذیر کردن قدرت جمعی و ارتباطات جمعی است. آنان می‌خواهند که با اتحاد خودشان نشان دهند که برای دفاع از آب و خاک سرزمین خودشان متحد هستند. مصاحبه‌شونده شماره ۴ اذعان می‌کند «حتی اگر این فعالان زیست محیطی هیچ کاری نتوانیم انجام بدهیم، حداقل میتونیم اتحاد ما در دفاع از خاک و آسمان را نشان دهیم. نشان می‌دهیم که ما متحدیم، نشان می‌دهیم که با هم هستیم».

پیامدهای سیاسی

یکی از کدهایی که ناشی از پیامدهایی مسئله‌مندی محیط زیستی مطرح شد، می‌توان به پیامدهای سیاسی اشاره داشت.

(الف) تک‌ساحتی شدن (اهمیت بیش از حد به محیط زیست)

آنچه مشهود است توجه بیش از حد به یک جنبه باعث کم‌توجهی به سایر جنبه‌ها می‌شود و به نوعی مرئی کردن یک جنبه و نامرئی کردن و پوشاندن سایر جنبه‌هاست. توجه بیش از حد به محیط زیست باعث می‌شود سایر عرصه‌های اجتماعی از جمله مسائل سیاسی به حاشیه برود که خود فعالان محیط زیستی در پیامدهای مسائل فعالیت محیط زیستی به آن اشاره داشته‌اند. یکی از مصاحبه‌شونده‌ها (شماره ۵) می‌گوید «اینکه ما به دنبال حفظ طبیعت و مناظر خود می‌رویم فکر نکنید به سایر بخش‌های جامعه بی‌توجه هستیم. در خیلی از جاها از زبان، قومیت، دین و فرهنگ خود دفاع می‌کنیم و در سایر حوزه‌ها هم فعالیت می‌کنیم».

(ب) ایجاد فضای نقد

در جوامع بسته که نظام‌های سیاسی اجازه بروز برخی از نقدها داده نشود، فعالیت و نقدها به سمتی می‌رود که ممکن است کم‌خطر و دارای ریسک پایین‌تری است. از جمله آن می‌تواند نقد و فعالیت‌ها به جای نقطه سیاسی به سمت فعالیت‌های زیست محیطی گرایش پیدا کند. هر چند در این صورت نقد مسائل مرتبط به محیط زیستی خود به نوعی نقد سیاسی تبدیل می‌شود. یکی از مصاحبه‌شونده‌ها (شماره ۵) در پرسش که آیا فکر نمی‌کنید فعالیت‌ها به فعالیت محیط زیستی تقلیل یابد، در پاسخ می‌گوید «در خیلی از حوزه‌ها واقعا نمی‌توان فعالیت کرد و اجازه فعالیت داده نمی‌شود، در محیط زیست می‌توان شروعی برای بسترسازی فعالیت‌ها فراهم آورد، مثل روزنه است که بتوان به سایر حوزه‌ها وارد شد و فعالیت را عمومی کرد».

راهبردهای مبتنی بر محیط زیست از دیدگاه فعالان

راهبردها شامل کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی که از پدیده محوری (مسئله‌مندی محیط زیست) منتج می‌شود. در این بخش به ذکر راهبردهایی که ناشی از مسئله‌مندی محیط زیست از دیدگاه فعالان محیط زیست ارائه شده است در قالب کدگذاری به آن پرداخته می‌شود.

فعالیت زیست محیط به مثابه نوعی مقاومت

یکی از راهبردها از منظر فعالان محیط زیستی، این است که محیط زیست تبدیل به عرصه مقاومت شود، به این معنی فعالیت‌های محیط زیست به عنوان نوعی مطالبات در قالب هویت زبانی، هویت قومی، آزادی، عدالت و ... در نظر گرفته شود.

(الف) انتقاد به تصمیم‌گیری‌ها

قضیه به موضوعی محوری برای حوزه عمومی و گفت‌وگوهای اجتماعی بدل می‌شود و در همین راستا نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و عاملین اجتماعی (فعالان محیط زیست) بعنوان تنظیم‌کننده افکار نسبت به محیط زیست در کردستان اهمیت اساسی دارد. راهبردهای این فعالان برای جلوگیری از تخریب محیط زیست در کردستان ممکن است در مقابل نهاد سیاسی (دولت) به تکاپو و اجرای سیاست مقاومت، انتقاد به تصمیم‌گیری‌های نهاد سیاسی، رهایی از سلطه قدرت و برای محیط زیست با کمک به جامعه برای بازگشت به قانون طبیعت (عدالت)، کمک به برنامه‌ها و سیاست‌های مبتنی بر توسعه و نیز احترام به طبیعت اهتمام ورزند. فعالیتی که می‌تواند سبب شنیده شدن صدای آنان توسط جامعه شود.

References

1. Strauss, Anselm; and Corbin, Juliet (2012), Basics of qualitative research techniques and stages of grounded theory production. (Ibrahim Afshar, translator). Not published.
2. Ayudeji, I. (2010). Exploring secondary school students understanding and practices of waste management in Ogun State Nigeria, International Journal of Environmental & Science Education. 5(2), 201-215.
3. Mohammadi Rozbahani, Maryam, Amirmansour Haji Najaf and Ali Daghighleh (2017), study of environmental sustainability index (ESI) and environmental performance index (EPI) and comparative comparison of Iran's ranking index using numerical taxonomy method, first national geography conference, Environmental risks and sustainable development.
4. Srbnovski M, Ismaili M and Abazi A. (2016). The Trend of the High School Students' Level of the Environmental Knowledge in the Republic of Macedonia, Procedia Social and Behavioral Sciences 15, 1395-1400.

چرا پروژه عظیمی برای احیای تالابهای منطقه پلدختر لرستان، هورالعظیم در خوزستان و احیای دریاچه ارومیه در آذربایجان و جلوگیری از تخریب محیط زیست و آتش‌سوزی جنگلهای کردستان در نظر گرفته نمی‌شود و حتی بحران آن زیاد جدی دانسته نمی‌شود.

جدید) سهیم‌اند. تئوری‌سازان گرای بر این اصل قرار دارد که مشکلات زیست محیطی تا اندازه‌ای در جامعه و به صورت اجتماعی خلق و «ساخته» می‌شوند و این فرآیند ساخته شدن می‌تواند آزموده، فهمیده و توضیح داده شود. با این کار آشکار می‌شود که آیا یک مشکل زیست محیطی واقعاً همان قدر که مطرح کنندگان دعاوی می‌گویند جدی هست یا نه. همچنین اولویت‌دهی به دعاوی مشکلات زیست محیطی توسط عاملین اجتماعی (رسانه‌ها)، همیشه با ضرورت‌های واقعی و واقعیات اجتماعی محیط زیست در سراسر کشور ایران تطابق ندارد؛ بلکه در بسیاری از موارد نشان‌دهنده ماهیت سیاسی تنظیم دستورالعمل‌هاست. به عنوان مثال اینکه مساله کم‌آبی در استانهای مرکزی (اصفهان و سمنان و یزد و کرمان) بیشتر از سایر استان‌ها رسانه‌ای می‌شود مشخصاً افکار، نظریه‌ها و مفاهیم موجود در جامعه و از همه مهمتر معادلات سیاسی می‌توانند نحوه درک شدن، تمجید شدن و مورد تفکر قرار گرفتن محیط زیست طبیعی را شکل دهند. بنابراین مشکلات زیست محیطی ظاهراً بر اساس اهمیتی که می‌یابند رتبه بندی می‌شوند. این طبقه‌بندی اجتماعی مشکلات زیست محیطی به این دلیل صورت می‌گیرد که دعاوی مشکلات زیست محیطی در یک زمینه اجتماعی متغیر مطرح می‌شوند. و تحت تأثیر افکار علمی، سیاسی، شرایط اقتصادی و نگرش‌های فرهنگی قرار می‌گیرند. مرور سؤالات مذکور می‌تواند راهگشای مساله تحقیق باشد. آیا مشکلات زیست محیطی بر اساس آسیب‌های بالقوه شان رتبه بندی می‌شوند یا این طبقه بندی بر اساس معیارهای دیگری صورت می‌گیرد؟ آیا گروه‌های قدرتمند می‌توانند از برملا شدن بعضی از مشکلات جلوگیری کنند یا گروه‌های اجتماعی ضعیف‌تر می‌توانند صدایشان را به گوش آنها برسانند؟ چگونه می‌توانند این کار را انجام دهند؟ به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که بر ساخت‌گرایی اجتماعی، جهت‌گیری مناسبی برای بررسی ابعاد اجتماعی مسائل زیست محیطی است. و شامل هدایت سیاست‌های زیست محیطی، فرایندهای طرح مطالعات زیست محیطی و ساخت دانش زیست محیطی می‌شود. بر ساخت مسائل زیست محیطی در کردستان توسط رسانه‌ها، فعالان زیست محیطی، پژوهش‌ها و ... به نظر می‌رسد ناشی از تجارب زیسته مردم کردستان در مورد تخریب زیست محیط باشد که آمارهای منتشر شده در خصوص آتش‌سوزی جنگل‌ها، تعداد چاه‌های عمیق و نیمه‌عمیق استان، کم‌آبی و ... باشد. از آنجا که امر حفاظت از زیست محیط دارای جنبه‌های عمومی و حاکمیتی است، نقش نهادها و سازمان‌های اجرایی نیز در این زمینه قابل توجه است. بدین ترتیب با افزایش بحران‌ها و مشکلات زیست محیطی و دامنه تکرار این مخاطرات در جامعه، شرایطی آسیب‌زا از آن در ذهن مردم ترسیم می‌شود و به مرور این

۱ و دولت و بروکراسی اجرایی تصمیم می‌گیرد برای رفع مشکلاتشان آب خزر و آب کارون به این مناطق انتقال داده شود لزوماً به خاطر کویری بودن این مناطق و یا بحران کم‌آبی نیست بلکه دعاوی کنندگان شامل افرادی‌اند که بیشتر ریس‌جمهورها و وزرا و مدیران بلند پایه سیاسی در طول دو دهه اخیر از استانهای مرکزی (سمنان، یزد، اصفهان، کرمان) بوده‌اند. با فهم این مساله می‌توان فهمید

15. Mohsenzadeh, Ahmed Ali (2016), *Environmental Law (Theories and Procedures)*, Khorsandi Publications.
16. Lein, J. K. (2018), *Integrated environmental planning*, Oxford: Blackwell Publishing
17. Hannigan, John (2013), *Environmental Sociology*, translated by Sadegh Salehi, Semt and University Publishing.
18. Yazdani, Hayman; Shams, Ali (2016), investigating the factors affecting the environmental behavior of the beneficiaries of Lake Zarivar, Marivan city, Master's thesis, Faculty of Agriculture and Natural Resources, Zanjan University.
19. Najafi Khah, Mohammad (2013), *Socio-Cultural Analysis of an Environmental Issue: A Qualitative Study of Litigation Activities and Constructivist Strategies Related to the Urmia Lake Environmental Crisis*, Master's Thesis, Social Sciences-Anthropology.
20. Associate Professor, Hadith (1391), the role of people's participation in improving waste management and compost preparation, the 6th national conference and specialized environment exhibition.
21. Onder, Rasim. Kocaeren, Aysel Aydin. (2019). Analysis of Science Teacher Candidates' Environmental Knowledge, Environmental Behavior and Self-efficacy through a Project Called "Environment and Energy with Professional Science Education." *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 186, 13 May 2015, Pages 105-112.
22. Feng, W., Reisner, Ann. (2011). Factors influencing private and public environmental protection behaviors: Results from a survey of residents in Shaanxi, China. *Journal of Environmental Management* 92: 429-436.
23. Imran, Sophia and Alam, Khorshed and Beaumont, Narelle (2014) *Environmental orientations and environmental behavior: perceptions of protected area tourism stakeholders*.
5. Yousefian, Navid; Mousavi Karimi, Mir Saeed (1389), epistemic constructivism and social constructionism, *Cultural Studies Society, Research Institute of Humanities and Cultural Studies*, first year, first issue, pp. 129-143.
6. Salehi, Sadiq; Imamogholi, Luqman (2012), an experimental study of the relationship between awareness and environmental behaviors, two quarterly journals of social issues of Iran, Kharazmi University, third year, number 1, pp. 121-147.
7. Berry, John (2012), *Environment and Social Theory*, translated by Hassan Powan and Nirah Tawakli, Environment Organization Publications.
8. Daulatabadi, Hassan, 2015, *Farhang Meyazit*, Farhang Masazer Publications, first edition.
9. Watt, Kenneth (2015), *Basics of Environment*, translated by Abdul Hossein Wahabzadeh, Mashhad, Jihad University Press.
10. Bahraini, Hossein (2014), *Urban Design Process*, Tehran, Tehran University Press.
11. Soltani, Cambyz (2014), collection of topics and methods of environmental urban planning, Iran Urban Planning and Architecture Studies and Research Center, Shahidi Publications.
12. Berke, P., Godschalk, D.R., Kaiser, E.J., Rodriguez, D.A. (2016), *Urban land use planning*. (5th Edn.), Urbana and Chicago: University of Illinois Press
13. Mossadegh, Ahmed (2012), *Destruction of the global environment and the future of the world*, Tehran, Agricultural Science Publishing.
14. Salehi, Sadegh, Mustafa Gadami and Zahra Hemti Goimi (2013), survey of environmental behaviors among beach tourists, *Journal of Tourism Planning and Development*, first year, number 1, 58-35.

Tourism Management, 40. pp. 290-299. ISSN 0261-5177.

24. Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oak: Sage.

25. Homan, Heydar Ali (2016), *Practical Guide to Qualitative Research*, Tehran: Samit Publications.

26. Mohammadpour, Ahmad (2018), *Anti-Rosh*, second volume, Tehran: Sociologists Publications.

27. Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.